

Денисовець Н.Ф., Федорова М.А. Соціальний досвід особистості: сутність поняття та змістова структура. *Матеріали I Міжнародного науково-практичного форуму «Основні цілі стратегії сталого розвитку: проблеми та перспективи.* Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2024. С. 260-262

СОЦІАЛЬНИЙ ДОСВІД ОСОБИСТОСТІ: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТОВА СТРУКТУРА

Денисовець Н.Ф.

*Житомирський державний університет імені Івана Франка
mikitadenisovec989@gmail.com*

Федорова М.А.

*Житомирський державний університет імені Івана Франка
astashkina@meta.ua*

Актуальність проблеми. Необхідність вивчення проблеми формування соціального досвіду в дошкільному віці в даний час є актуальною та продиктовано змінами сучасного суспільства. Тому обґрунтування ефективних форм і методів виховання, що оптимізують процес формування соціального досвіду в період дошкільного дитинства зумовлює актуальність проблеми дослідження на педагогічному рівні. Також зазначена проблема посилюється тим, що одним із основних завдань системи освіти вважається соціалізація особистості, результатом якої є не тільки засвоєння існуючого соціального досвіду та системи зв'язків, а й формування власного досвіду.

Метою статті є уточнення сутності поняття «соціальний досвід» та обґрунтування його змістової структури.

Результати дослідження. Нами було проаналізовано наукову літературу з проблеми формування соціального досвіду особистості. Так, Л.Сафронова визначає соціальний досвід як результат пізнавальної і практичної діяльності особистості, що виражається в синтезі знань про соціальну дійсність, досвіду виконання способів діяльності, досвіду емоційних ставлень. Під «формуванням соціального досвіду» розуміється процес, спрямований на засвоєння соціальних

норм через сприйняття, осмислення, емоційне переживання та усвідомлення необхідності дотримуватися цих норм і втілювати їх у своїй поведінці [3, с. 214].

Н.Якса процес формування соціального досвіду пов'язує з соціалізацією особистості. Соціалізація – це процес входження індивіда в суспільство шляхом засвоєння, відтворення та збагачення соціального досвіду. Виходячи з цього, основною характеристикою соціалізації є отримання індивідом соціального досвіду. Дитина, проживаючи різні життєві ситуації, опановуючи їх, отримує не лише здатність орієнтуватися у світі, але й реальні стратегії поведінки в ньому; засвоює систему ролей, прав і обов'язків громадянина [4].

У дослідженнях Н.Якси виділяються характерні особливості соціального досвіду особистості: безперервність і тривалість його формування у часі – формування соціального досвіду починається з моменту появи людини на світ і здійснюється протягом усього життя; соціальний досвід проявляється у певних діях, які відбуваються, осмислюються і закріплюються у свідомості особистості.

Формування соціального досвіду здійснюється у трьох основних сферах: діяльності, спілкування та свідомості. У сфері діяльності через освоєння конкретних дій, умінь і навичок, відбувається пізнання оточення та власних можливостей і здібностей. Чим більше видів практичної діяльності, в які включається дитина, тим більш різноманітним є її соціальний досвід.

Сфера спілкування відіграє важливу роль у формуванні соціального досвіду і розглядається як один із видів діяльності. Згідно з твердженням Н.Якси, брак можливості повноцінно користуватися різними формами спілкування, особливо на ранніх етапах дитинства, може призвести до незворотних наслідків, таких як педагогічна занедбаність або феномен госпіталізму.

Третя важлива сфера соціалізації пов'язана зі сферою свідомості, де формується образ власного «Я», самооцінка та освоєння різних соціальних ролей. У цій сфері відбувається освоєння різноманітних соціальних ролей, що забезпечують підтримання певного соціального статусу відповідно до потреб

особистості, виконуваних функцій тощо. Ці соціальні ролі змінюються і накопичуються протягом усього життя [4, с. 159-160].

Л.Шелестова визначає соціальний досвід як сукупність соціальних уявлень, знань, переживань і способів діяльності, які в процесі активної взаємодії з довкіллям і іншими людьми стають особистісним надбанням, збагачуючи внутрішній світ дитини. Оволодіння соціальним досвідом – це не лише засвоєння певних соціальних норм, правил і зразків, але й здатність та готовність реалізовувати їх у реальному житті, у взаємодії з іншими: вирішувати складні ситуації, домовлятися, ініціювати або підкорятися, вміти перемагати та програвати.

О.Алеко визначає соціальну досвідченість дошкільників як результат формування первинного соціального досвіду. На думку науковиці, це інтегративне особистісне утворення, яке проявляється через оволодіння соціально прийнятими моделями поведінки, прийняття базових соціальних норм і цінностей, а також адекватний прояв соціальних емоцій і почуттів, заснованих на власному досвіді [1]. Для того, щоб знання та вміння у будь-якій сфері у людини перейшли саме в план особистісного досвіду, необхідно «прожити його». І Бех стверджує, що тільки коли знання буде безпосередньо пережите суб'єктом, воно із загальнолюдських цінностей перетвориться на особистісну цінність, стане досвідом особистості. І тоді він почне функціонувати в реальних життєвих зв'язках суб'єкта, визначатиме його ставлення до світу.

Розглянемо структурні компоненти соціального досвіду людини (дитини) на основі різних підходів. :

А.Кузьмінський, В. Омеляненко виділяють такі компоненти досвіду особистості: когнітивний досвід особистості, що включає систему знань про природу, суспільство, техніку та способи діяльності; практичний досвід, що включає систему загальних інтелектуальних і практичних умінь та навичок, що є основою конкретних видів діяльності; досвід творчої діяльності, пов'язаний з перенесенням знань і умінь у нові ситуації; досвід людських ставлень [2].

Г.Марчук, аналізуючи соціальний досвід дитини, виділяє три компоненти: мотиваційний, проявляється у прагненні до участі у нових соціальних відносинах, у спілкуванні; виражає емоційне ставлення дитини до тих чи інших оточення; когнітивний, що полягає у соціальних уявленнях, поняттях, судженнях; діяльнісний, який означає практичну готовність індивіда до певної поведінки, тобто націленість на реалізацію соціальних уявлень, що склалися.

О.Алеко виділяє компоненти сформованості соціальної досвідченості дошкільників: соціально-когнітивний компонент, який проявляється через знання про норми і правила соціальної взаємодії; емоційно-ціннісний компонент, який включає адекватні реакції на емоції оточення, вміння відчувати та вербалізувати власний емоційний стан; соціально-комунікативний компонент, який характеризується вмінням адекватно та доречно спілкуватися в різних соціальних ситуаціях; діялісно-поведінковий компонент, який включає показники соціальної активності, навички рольового функціонування та соціальної взаємодії з дітьми та дорослими [1].

Висновки. Соціальний досвід ми будемо розуміти як систему знань про соціальну дійсність, пов'язаних з відповідними емоційними ставленнями, що відображаються в вміннях соціальної поведінки і забезпечують повноцінне включення особистості в систему суспільних відносин. В структурі соціального досвіду особистості доцільно виділити когнітивний, емоційно-ціннісний та діялісний компоненти.

Література:

1. Алеко О. Формування первинного соціального досвіду дитини у процесі взаємодії суспільного і родинного виховання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Донбаський держ. педагогічний університет. Слов'янськ, 2016. 259 с.
2. Кузьмінський А. І., Омеляненко В.Л. Педагогіка: підручник К.: Знання – Прес, 2008. 447 с.
3. Сафронова Л. Б. Визначення поняття «соціальний досвід»: теоретичний аспект. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2014. Вип. 18(2). С. 213-221.

4. Якса Н.В. Формування соціального та особистісного досвіду людини як соціалізаційний процес. *Креативна педагогіка. Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки*. Вінниця, 2015. Вип. 10. С. 148-153.